

V TOMTO ČÍSLE

2. Téma

- Aktuální vývoj na poli byznysu a lidských práv

3. Konference

- Výroční tisková konference ESLP
- Mezinárodní konference Traditional Concepts: New Perspectives, New Challenges

4. Soudní judikatura

- Soudní dvůr EU k otázce reformace rozhodnutí o mezinárodní ochraně soudem

5. Nové publikace

- STONE SWEET, Alec, RYAN, Clare: A Cosmopolitan Legal Order. Kant, Constitutional Justice and the European Convention on Human Rights.

Bulletin Výzkumného centra pro lidská práva (UNCE)

ISSN (on-line): 2571-0923

Vydavatel:

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta,
Výzkumné centrum pro lidská práva
nám. Curieových 7
116 40 Praha 1

e-mail: vcjp@centrum.cz
www: <http://www.vcjp.cz>

1. Editorial

Vážení čtenáři,

Na začátku podzimu dostáváte do rukou další číslo Bulletinu VCLP, které jako vždy obsahuje aktuální informace, zprávy z konferencí, judikaturu a nové publikace.

V úvodním článku se Mgr. Ondřej Svoboda věnuje novému vývoji ve sledované oblasti byznysu a lidských práv. JUDr. Tymofeyeva pak přináší informaci o výroční tiskové konferenci Evropského soudu pro lidská práva. Konečně pak doc. Jana Ondřejková nabízí zprávu z mezinárodní vědecké konference, která se konala na Právnické fakultě UK a do níž se zapojili též členové VCLP (UNCE).

JUDr. David Kryška pak v rubrice judikatury představil rozsudek Soudního dvora EU k otázce reformace správního rozhodnutí o mezinárodní ochraně soudem.

V uplynulém období také VCLP uspořádalo několik akcí, zejména seminář *Ochrana práv žen a dětí* (12. 4. 2019) a seminář *Ochrana základních práv normotvůrci* (24. 6. 2019). Z obou seminářů se připravují publikace.

Kromě toho tento měsíc jde do tisku mezinárodní publikace navazující na konferenci k 70. výročí Všeobecné deklarace lidských práv. O dalších aktivitách Centra budete informováni také na našich webových stránkách.

Prof. JUDr. Pavel Šturma, DrSc.
koordinátor Centra

2. Téma

Aktuální vývoj na poli byznysu a lidských práv

V posledních měsících jsme svědky pokračujícího dynamického rozvoje vztahu byznysu a lidských práv na mezinárodní i vnitrostátní úrovni. Na následujících stránkách nabídneme stručné představení těch nejzajímavějších nedávných momentů, které stojí za pozornost.

V květnu 2018 vydala Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj **Pokyny OECD pro náležitou péči na podporu odpovědného chování podniků** (*OECD Due Diligence Guidance for Responsible Business Conduct*).

Tyto pokyny obsahují doporučení pro náležitou péči zohledňující lidská práva, pracovní práva, ochranu životního prostředí nebo zájmy spotřebitelů. Kapitola k lidským právům je navíc navržena tak, aby byla v souladu s *Obecnými principy OSN pro byznys a lidská práva*, čímž se dále prohlubuje komplementarita Obecných principů s nástroji OECD.

Dopady změn klimatu začínají získávat čím dál širší lidskoprávní rozměr. Konkrétně se tento trend prokázal v Německu na případu *Lliuya v. RWE AG*.

Od konce r. 2017 je před odvolacím soudem žaloba peruánského farmáře Saúla Luciano Lliuya, který zažaloval největšího německého výrobce elektřiny za tvorbu skleníkových plynů. Společnost RWE AG měla svojí činností podle žaloby způsobit navýšení teploty ve světě o 0,5 %, což vede k tání ledovců v Andách a v konečném důsledku ohrožuje farmářův dům, na který si byl nucen pořídit pojištění proti povodním.

Mezinárodní investiční arbitráž je často kritizována za to, že zahraniční investoři mohou žalovat státy, pokud dochází k porušování jejich práv, současně ale státy ani jejich občané nemají možnost vznést žaloby na investory, pokud svými investičními aktivitami porušují lidská práva. To se nově snaží změnit nezávislá pracovní skupina akademiků, které předsedá **Bruno Simma**, bývalý soudce MSD. Jejím cílem je vytvořit „lidskoprávní rozhodčí pravidla“ (*The Hague Rules on Business and Human Rights Arbitration*). Na konci minulého roku skupina předložila k veřejné konzultaci návrh hlavních prvků navržených pravidel, které by do

budoucná měla umožnit domoci se ochrany při porušování lidských práv zahraničními obchodními společnostmi.

V Ženevě mezitím pokračuje diskuze o závazném nástroji k byznysu a lidským právům (*Legally binding instrument on business and human rights*). V červenci 2018 ekvádorský předseda pracovní mezivládní skupiny předložil první textový návrh a v srpnu následoval návrh opčního protokolu. Činnost pracovní skupiny je nicméně poznamenána nesouhlasem s jejím zaměřením ze strany řady států. Na její práci se tak např. nepodílí Spojené státy americké, Austrálie nebo Kanada. Rezervovaný postoj zastává i Evropská unie. Nejbližší zasedání, celkově páté, se uskuteční v říjnu 2019.

V listopadu 2018 Austrálie přijala zákon proti moderním formám otroctví (*Modern Slavery Act*), který ukládá velkým obchodním společnostem (a také státním institucím) podávat výroční zprávy o pašování lidí, nucené práci a podobných porušeních práv v jejich obchodní činnosti, a to včetně jejich dodavatelských řetězců. Současně musejí společnosti informovat o aktivních opatřeních, která proti těmto praktikám podnikají. Australská vláda tímto následuje Spojené království, které přijalo obdobný zákon v r. 2015.

Další zemí, která věnuje zvýšenou pozornost této oblasti, je Kanada. V dubnu 2019 kanadský ministr pro diverzifikaci mezinárodního obchodu jmenoval první ombudsmanku pro odpovědné podniky (*Ombudsperson for Responsible Enterprise*).

Ombudsmanka bude prověřovat, zda kanadské společnosti v zahraniční neporušují lidská práva, a napomáhat řešení sporů mezi kanadskými společnostmi a komunitami zasaženými jejich činností. Kromě nezávislého prošetřování, bude vydávat zprávy, doporučení a monitorovat jejich implementaci. Hlavními vodítky její práce by pak měly být mezinárodně uznávané instrumenty jako *Směrnice OECD pro nadnárodní podniky* nebo *Obecné principy OSN pro byznys a lidská práva*.

Vytvořením této funkce kanadská vláda jen potvrzuje svůj dlouhodobý inovativní přístup k problematice byznysu a lidských práv, kdy již např. zřídila *Poradní orgán pro odpovědné obchodní chování* a odmítá poskytovat státní podporu společnostem, které nedodržují Směrnici OECD.

Ondřej Svoboda

3. Konference

Výroční tisková konference ESLP

Ve čtvrtek dne 24. ledna 2019 byla od 9:30 hodin v seminární místnosti budovy Evropského soudu pro lidská práva (ESLP) ve Štrasburku uspořádána tisková konference o činnosti této instituce Rady Evropy za rok 2018.

Moderátorem události byl **Patrick Titium**, vedoucí Kanceláře předsedy ESLP. Na dotazy zástupců médií odpovídali **Guido Raimondi** (předseda ESLP), **Roderick Liddell** (tajemník ESLP) a **Françoise Elens-Passos** (zástupkyně tajemníka ESLP).

Zájemci se mohou podívat na videozáznam tiskové konference zde:

<https://vodmanager.coe.int/cedh/webcast/cedh/2019-01-24-1/lang>.

Autorce tohoto článku se podařilo tuto událost navštívit osobně a pořídit několik fotografií pro Bulletin Výzkumného centra pro lidská práva (UNCE). Cesta do Štrasburku však byla hlavně výzkumného charakteru s cílem bádání v knihovně ESLP s výstupem v podobě publikace o lidských právech osob pokročilejšího věku. Byla tedy financovaná ze zdrojů projektu GAČR č. 812 s názvem *Lidská práva starších osob*.

Pohled do seminární místnosti ESLP

Guido Raimondi, předseda ESLP, zahájil tiskovou konferenci svým proslovem, kde představil veřejnosti výroční zprávu soudu za rok 2018. Sdělil, že i v tomto roce ESLP obdržel velké množství nových stížností, přičemž 87 % z nich

pochází od stěžovatelů z pěti zemí, a to z Ruska (43%), Rumunska (21%), Maďarska (10%), Turecka (9%) a Ukrajiny (4%). Ke konci roku 2018 ESLP zbývalo vyřešit ještě 56 350 nevyřízených stížností. Tento počet je menší ve srovnání s rokem 2017, což svědčí pro progres v činnosti ESLP.

Proslov pana Raimondiho ve francouzštině je k dispozici na této adrese:

https://www.echr.coe.int/Documents/Speech_20190124_Raimondi_JY_PC_FRA.pdf.

Na tiskové konferenci předseda ESLP zdůraznil význam zásady subsidiarity, tedy že signatářské státy mají přední úlohu při zajištění práv a svobod zaručených Evropskou úmluvou o lidských právech (EÚLP). Poznamenal také, že hlavní výzvou pro ESLP v uplynulém roce bylo to, že se zabýval velkým množstvím nových nebo složitých případů ve složení senátu ze sedmi soudců, protože výbor ze tří soudců nemá pravomoc tyto věci posoudit. Sdělil také, že ESLP zahájil kampaň, jejíž cílem bylo usnadnit smírní ujednání mezi stranami. Novináři pokládali otázky jak v angličtině, tak i ve francouzštině. Předseda ESLP odpovídal na stejně dobré úrovni v obou jazycích. Hlavními body, na které se zaměřili zástupci médií, byly stížnosti proti Rusku a Ukrajině. Jednotlivé dotazy se týkaly dlouhodobých průtahů při výkonu mezistátního rozsudku ve věci *Kypr proti Turecku (stížnost č. 25781/94)*.

Zástupci ESLP okomentovali také opatření, která byla Rada Evropy nucena přijmout s ohledem na absenci příspěvků do jejího rozpočtu ze strany Ruska a Turecka. Zde tajemník ESLP, Roderick Liddell, poznamenal, že Rada Evropy si uvědomuje klíčovou úlohu ESLP pro účely fungování této mezivládní organizace, a proto zkrácení jejího rozpočtu se dotýká ESLP pouze minimálně. Mluvílo se také o možnosti odchodu Ruské Federace z Rady Evropy, což určitě není vítáno. Některé otázky se týkaly výsledků jednotlivých případů, které jsou v současnosti v řízení před ESLP. Zde předseda soudu kulantně odpověděl, že do vydání rozsudku ESLP se nemůže k těmto věcem vyjadřovat. Některé dotazy byly politické povahy, a i zde předseda ESLP opět odmítl případy komentovat.

Celkově lze konstatovat, že ESLP je pořád ještě považován za jeden z neúčinnějších mechanismů na ochranu lidských práv na světě a jeho současné vedení pokračuje v udržování této dobré pověsti.

Alla Tymofeyeva

Zpráva z mezinárodní konference Traditional Concepts: New Perspectives, New Challenges

V pátek 29. 3. 2019 se na půdě Právnické fakulty Univerzity Karlovy uskutečnila mezinárodní konference na téma „**Tradiční pojmy: nové perspektivy, nové výzvy**“, jež navazovala na inaugurační konferenci *Regionální kapitoly Mezinárodní společnosti veřejného práva pro střední a východní Evropu (ICON-S CEE) „Moc veřejného práva v 21. století“*, která se konala v Budapešti v dubnu 2018.

Pohled do sálu PF UK

Cílem této mezinárodní konference bylo pokračovat v propojování právních vědců pocházejících z regionu střední a východní Evropy jakož i těch, kteří se ve svých právních výzkumech na specifické aspekty střední a východní Evropy zaměřují.

Konference nabídla široké spektrum témat od úvodní přednášky prof. **Lorenza Casiniho** nazvané *Googling Democracy: The State in the Digital Era* přes devět panelů pokrývajících oblasti jako je nezávislost soudnictví, dělba moci, občanství a politická reprezentace, zákaz diskriminace, aktuální vývoj judikatury ESLP, populismus, úpadek demokratických institucí a další. Z témat, jimž se věnuje Výzkumné centrum pro lidská práva, zmiňme například vystoupení **Eleni Frantziou** z University of Durham: *A Discourse-Oriented Theory of Horizontality for Constitutional Rights* nebo **Agnė Andrijauskaitė** z German Research Institute for Public Administration of Vilnius University: *Exploring the Penumbra of Punishment under the ECHR*, a dále třeba vystoupení **Moniky Florczak-Wątor** z Jagiellonské univerzity: *The Constitutional Court as the Guarantor of the Separation of Powers*, **Kataríny Šipulové**

z Judicial Studies Institute: *Constitutional Courts as Catalysts of Democratization* či **Zoltána Pozsár-Szentmiklósyiho** z Eötvös Loránd University: *The Conceptualization of the Invisible Separation of Power*. Ve významné míře se do průběhu konference zapojili členové pražské Právnické fakulty včetně členů Výzkumného centra pro lidská práva, kteří předsedali polovině panelů a diskutovali příspěvky v dalších panelech přednesené. Mezinárodní konference ukázala, že v středo- a východoevropském regionu působí významná komunita právních vědců, kteří se zabývají obecnými právními tématy prizmatem specifických zkušeností a problémů tohoto regionu, čímž obohacují nejen národní ale i mezinárodní právní diskurz. Zatím nebylo stanoveno, kde se regionální konference uskuteční v příštím roce, avšak ještě letos se mohli vědci se zájmem v oblasti mezinárodního veřejného a ústavního srovnávacího práva, setkat na celosvětové konferenci *Mezinárodní společnosti veřejného práva*, která se konala 1. až 3. července 2019 v Santiagu de Chile.

Jana Ondřejková

4. Soudní judikatura

Soudní dvůr EU k otázce reformace rozhodnutí o mezinárodní ochraně soudem

Soudnímu dvoru EU bylo v předchozím období položeno soudy členských států několik *předběžných otázek*, jejichž podstatou byl výklad čl. 46 odst. 3 procedurální směrnice.¹

Soudy členských států se Soudního dvora mimo jiné dotazovaly, zda vnitrostátní soud posuzující důvodnost potřeby mezinárodní ochrany žadatele může/musí sám meritorně rozhodnout ve věci žádosti o mezinárodní ochranu, ačkoliv z domácí právní úpravy takováto pravomoc pro soud nevyplývá.²

¹ Jedná se o tzv. novou / přepracovanou procedurální směrnici – směrnice EP a Rady 2013/32/EU z 26. 6. 2013, o společných řízeních pro přiznávání a odnímání statusu mezinárodní ochrany.

² Srov. např. KRYSKA, David. Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce ve věci soudního přezkumu rozhodnutí o mezinárodní ochraně. Bulletin Výzkumného centra pro lidská práva UNCE, 2017, č. 1-2, s. 3-5.

Z čl. 46 odst. 3 procedurální směrnice plyne, že členské státy mají povinnost zajistit, aby účinný opravný prostředek obsahoval úplné a *ex nunc* posouzení jak skutkové, tak právní stránky, včetně případného posouzení potřeby mezinárodní ochrany, a to alespoň v řízeních o opravném prostředku u soudu prvního stupně.

Naznačený problém Soudní dvůr vyřešil v rozsudku ze dne 25. 7. 2018, *Alheto*, C- 585/16. V něm na jednu z položených předběžných otázek odpověděl v tom smyslu, že čl. 46 odst. 3 procedurální směrnice „*nezavádí společné procesní normy, pokud jde o příslušnost k přijetí nového rozhodnutí o žádosti o mezinárodní ochranu po zrušení původního rozhodnutí o této žádosti soudem rozhodujícím o opravném prostředku*“.

Argumentace Soudního dvora:

Soudní dvůr předně upozornil na to, že čl. 46 odst. 3 procedurální směrnice „*se vztahuje pouze na „posouzení“ opravného prostředku, a netýká se tedy toho, co bude následovat po případném zrušení rozhodnutí, jež je předmětem opravného prostředku*“ (bod 145).

Podle Soudního dvora EU nebylo úmyslem unijního normotvůrce „zavést žádné společné pravidlo“, podle kterého by orgán příslušný k posuzování žádostí o mezinárodní ochranu a příslušný k přijímání rozhodnutí v prvním stupni, měl pozbýt příslušnosti po zrušení jeho rozhodnutí soudem v řízení o opravném prostředku.

Podle Soudního dvora je pouze na členských státech, zda „*stanoví, že věc musí být po takovém zrušení vrácena tomuto orgánu, aby přijal nové rozhodnutí*“ (bod 146).

Podle Soudního dvora by však čl. 46 odst. 3 procedurální směrnice byl „*zbaven jakéhokoliv užitečného účinku*“, pokud by orgán příslušný k posuzování žádostí o mezinárodní ochranu a příslušný k přijímání rozhodnutí v prvním stupni po úplném a *ex nunc* posouzení potřeby mezinárodní ochrany soudem mohl rozhodnout v rozporu s tímto posouzením, anebo mohl „*nechat uplynout značně dlouhou dobu, která může zvýšit riziko, že nastanou skutečnosti, které vyžadují nové, aktualizované posouzení*“ (bod 147).

Na jednu stranu tak podle Soudního dvora není účelem procedurální směrnice „*zavést společnou normu, pokud jde o pravomoc přijmout nové rozhodnutí o žádosti o mezinárodní ochranu po zrušení původního rozhodnutí*“, na druhou stranu

musí členské státy upravit vnitrostátní právo tak, aby po zrušení původního rozhodnutí a vrácení věci orgánu příslušnému k posuzování žádostí o mezinárodní ochranu a příslušnému k přijímání rozhodnutí v prvním stupni „*bylo nové rozhodnutí přijato v krátké lhůtě a bylo v souladu s posouzením obsaženým ve zrušujícím rozsudku*“.

Toto podle Soudního dvora vyplývá z cíle procedurální směrnice zajistit co nejrychlejší vyřizování žádostí o mezinárodní ochranu, z povinnosti zajistit užitečný účinek čl. 46 odst. 3 a z potřeby zajistit účinnost opravného prostředku vyplývající z čl. 47 Listiny základních práv EU (bod 148).

Závěr:

Soudní dvůr tak ve věci *Alheto* potvrdil, i v naší teorii vyslovený názor, že z čl. 46 odst. 3 procedurální směrnice nevyplývá požadavek, aby přezkumný orgán (*soud nebo tribunál*) měl mít možnost mezinárodní ochranu udělit.³ Nenaplnily se tedy obavy, jaký vliv by měla opačná odpověď na český model správního soudnictví, který je v případě žaloby proti rozhodnutí správního orgánu založen zásadně na *kasačním rozhodování*.⁴

Jedná se však také o výzvu pro českého zákonodárce a dotčené Ministerstvo vnitra, aby vnitrostátní právní úprava a správní praxe požadavkům čl. 46 odst. 3 procedurální směrnice v intencích výše uvedeného právního názoru Soudního dvora odpovídaly.

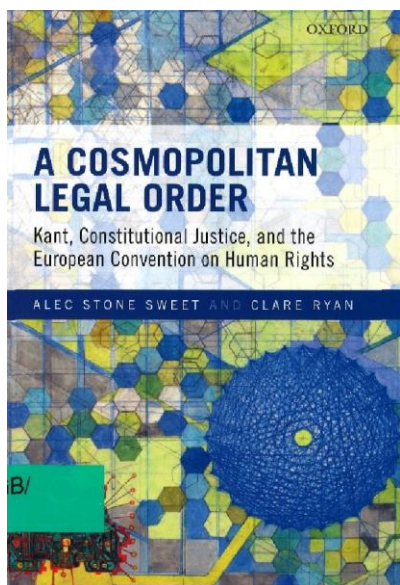
David Kryška

³ Srov. LUPAČOVÁ, Hana. Posouzení potřeby mezinárodní ochrany *ex nunc* v přepracované procedurální směrnici. Inspirace francouzským azylovým soudem (Cour nationale de droit d'asile). In: JÍLEK, Dalibor; POŘÍZEK, Pavel (eds.). Aktuální právní problémy azylového a cizineckého práva. Brno – Praha: Kancelář veřejného ochránce práv – Wolters Kluwer, 2016, s. 290-291.

⁴ Srov. např. KRYSKA, David. Zagadnienie reformacji decyzji przez sąd administracyjny w przedmiocie udzielenia ochrony międzynarodowej w świetle pytania prejudycjalnego słowackiego Sądu Najwyższego. Acta Universitatis Wratislaviensis. Prawo. 2018, č. 327.

5. Nové publikace

STONE SWEET, Alec, RYAN, Clare: A Cosmopolitan Legal Order. Kant, Constitutional Justice and the European Convention on Human Rights. Oxford: Oxford University Press, 2018, ISBN: 978-0-19-882534-0, 287 s.

Zajímavá práce kombinuje dvě zdánlivě vzdálená témata: myšlenku kosmopolitního řádu Immanuela Kanta, popsanou zejména v jeho spisu *K věčnému míru*⁵ a současný systém ochrany lidských práv podle Evropské úmluvy.

Autoři (**Alec Stone Sweet** působící mimo jiné na Yale Law School a doktorandka na

téže fakultě **Clare Ryan**) se pokoušejí nalézat styčné plochy mezi výše uvedenou filozofickou koncepcí a jejich vnímáním kosmopolitního právního řádu, který je založen zejména na existenci soudně vymahatelných práv jednotlivců, povinnosti státních orgánů naplňovat základní práva všech osob, vůči nimž vykonávají své pravomoci, a konečně systému soudů – národních i nadnárodních – které kontrolují, zda veřejní činitelé nezasahují do lidských práv.⁶

Jádro práce evidentně spočívá v druhé části – argumentu, že štrasburský systém ochrany základních práv ve spolupráci s národními soudy vytváří kosmopolitní právní řád vykazující výše uvedené znaky.

Za cennou považují čtvrtou a pátou kapitolu o odmítnutí lidskoprávního minimalismu ze strany Evropského soudu pro lidská práva, kde je velmi podrobně popisován způsob, jakým se štrasburský soud snaží redukovat obrovský nápor případů, který se každoročně zvyšoval po přijetí 11. protokolu k Evropské úmluvě. Evropský soud pro lidská práva formuluje svá rozhodnutí takovým způsobem, aby ovlivňoval vnitrostátní politiku

a rozhodovací činnost státních orgánů, což je za současné situace podle autorů významnější úkol než dosahování spravedlnosti v každém individuálním případě.⁷

Monografie je zajímavá tím, jak se snaží propojit klasická a moderní právněfilozofická témata (*například racionalistickou teorií s právním pluralismem*), a zejména filozofické a lidskoprávní otázky.

V některých případech však autoři projektují své myšlenky (*zejména o potřebě silné role soudů*),⁸ aniž by se vypořádali s řadou opačných argumentů, které se v odborné literatuře objevují. Nejproblematičtější je pak propojení ideje silného ústavního soudnictví s Kantovým obrazem univerzálních práv, který rozhodně není vystavěn na existenci pluralitního systému soudní ochrany.⁹

Na druhou stranu celá řada Kantových argumentů je velmi dobře konfrontována se současnou praxí (*například otázka zacházení s cizinci za podmínek všeobecné pohostinnosti*,¹⁰ *anebo odmítnutí jediného světového státu a naopak příklon k federalismu svobodných států*).¹¹

Pavel Ondřejek

⁵ KANT, Immanuel: Zumewigen Frieden. Ein philosophiser Entwurf. Königsberg: Friedrich Nicolovius, 1795. (originální německá vydání z 18. století a anglický překlad je dostupný na archive.org), česky: KANT, Immanuel: K věčnému míru. Filosofický projekt. In: KANT, Immanuel: Studie k dějinám a politice. Praha: OIKOYMENH, 2013, str. 103 – 147.

⁶ STONE SWEET, Alec, RYAN, Clare: A Cosmopolitan Legal Order. Kant, Constitutional Justice and the European Convention on Human Rights. Oxford: Oxford University Press, 2018, str. 1.

⁷ Ibid., str. 153, 202.

⁸ Komunitu soudů označují autoři za „decentralizovaného suveréna“ v současném právu – viz STONE SWEET, Alec, RYAN, Clare: A Cosmopolitan Legal Order..., str. 1. Toto přirovnání není prosto problémů – jsou-li totiž suverénem soudy, jaký je jejich vztah k lidu a jeho politickým reprezentantům?

⁹ Zde autoři explicitně uznávají, že jejich teorie jde výrazně dále než Kantovy myšlenky a je jejich vlastním rozvinutím Kantových názorů: „The book thus extends Kant’s constitutional ideas into realms in which he had hardly considered.“ - STONE SWEET, Alec, RYAN, Clare: A Cosmopolitan Legal Order..., str. 6.

¹⁰ KANT, Immanuel: K věčnému míru..., str. 118.

¹¹ Ibid., str. 114.